

У НОВОМ САДУ У ЧЕТВРТАК, 8. НОВЕМБРА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

ВРОЈ 18

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

ТЕРЕЗА КРОНЕСОВА

(приликом стогодишњице од рођења јој.)

Кад се славе стогодишњице од рођења позоришних величина, дакле уметника, којих се уметнички карактерни лик не може за потомство створити из дела, која вечно остају, то је у таквим приликама већином још њих неколико од оног „најстаријег света“, који су у својој младости видели слављени целеbritет те својим успоменама могу нешто да потпомогну данашњи народ штај. Но Тереза Кронесова, другарица Фердинанда Рајмунда, приказивачица „Младости“ у његову „Сељаку милијонару“, умрла је тако млада, једва од тридесет година, време њена глумљења у Бечу трајало је десет година, тако, да би човек морао бити најмање од деведесет година па да би је се могао сетити. Искључиво, дакле, из писање и штампање традиције може садашњи свет створити себи позоришну физијогномију прототипа бечких локалних певачица, а ту су подаци веома сумњиви.

Једно једино стоји и може се узети као позоришно-историска чињеница, јер иначе успомена на ту свакако значајну комичарку не би се могла са таквом импулзивном снагом пресађивати и чак до трећег колена се одржати, а то је: Кронесова мора да је на публику утецала феноменално, неодољиво и трајно. Каквим је она то пак душевним а и физичним средствима постигавала, о том ипак не смо на чисто. Јер чак ни телесне особине јој нису довољно очигледно изражене у заосталим сликама. Лепа, у сликарском смислу те речи, није била никако, нити јој је лице било лепо нити остали лик, само јој је из очију сјао силен замамљив сјај а у покретима јој, у нагласку и начину говора било је нешто, што је заносило.

О њој су остale оцене, које једна другу побијају, а у свакој превлађује нека тенденцијозност, субјективност, изазвана личном симпатијом или личним противништвом. Адолф Бајерле, стари бечки критичар, све пре него критичка глава, у животу и у књижевности прави онај бечки фејак, притотип чудновате смесе елемената, што се супсумирају под колективни назив „Wiener Gemüthlichkeit“, сав се топи од ентузијазма, кад говори о Терези Кронесовој. У своје време начинио је Терезу јунакињом романа, који је свет онда читao страсно и који је мало по мало чак и бијографски извор, ма да човек и против воље мора доћи до уверења, да је роман мање постао бијографија, по што је тим бијографија постала роман. Сличну квалификацију за „извор“ има и Хафнеров позоришни комад „Тереза Кронесова“, који се и данас још једнако даје, а у којег је карактер написне јунакиње опет намерно морао бити удешаван. То су „извори“ апoteози Терезе Кронесове. На другој страни стоји пун страсти, љут противник, други, свакако оштрији и критичнији заступник исте „Wiener Gemüthlichkeit“, Ј. Каствели, човек гипка дара за бечку и у опште за аустријску локалну појезију, уз то алапљивац и уживало, за кога је карактеристична анегдота, како је на некој игранци врло сумњиве природе био „записан“ од полиције па сутрадан пред комесара позван и од овог запитан био: „Ама, господине Каствели, од куд доћосте Ви на такву игранку?“ На то је он одговорио са свим хладнокрвно: „На друге игранке никад и не идем.“ Тад се делија

према Терези Кронесовој нашао да игра улогу инквизиторно немилосна моралисте. У оном, што о њој пише, буки крајња индигнација — бог зна, дабогме, крошто и за што.

Између тих савременика, који тако скоро комично стоје у опреци, јавља се као „непристрастан“ неки врло чудноват „непристрастан“, М. Г. Сафир. Као год што човек често од портрета, чијег оригинала не познаје, добије утисак истинитости, тако је и Сафирова скица о портрету Кронесове бар рада да буде налик. И он налази главни елеменат њена утеџаја на публику у разузданој њеној нарави и живом јој темпераменту. „Кронесова“ — вели он — „није сјала, није светлела, није тињала, она је бола у очи, бола у уши, бола у чула. Била је то појава, која, на жалост, хвала Богу, није имала наследнице нити је има. Кронесова је одлична била као Кронесова, не као улога. Она није играла, она је саму себе пустила да игра. Но како је Кронесова невезаност насладе са невезаношћу свега, што је женско, саливала у чаробну ћулад те ју са необузданошћу права чеда природина бацала у публику, није утеџај могао изостати.... У ње је било инстинктивне пенетрације у најдубље тајне публичина индивидуалитета. Својим улогама није давала ама баш ништа од песника него све и сва од себе а како се то допадало, песницима је било право те су је пуштали да ради шта хоће“.

Је ли Сафир тим погодио у жицу или није, толико стоји, да није имао право, што се тиче онога „на жалост хвала Богу“. Галмајерку су знали још многи и мно-
ги од садашњег света па то, што Сафир каже за Терезу Кронесову, зацело би од речи до речи могли апликовати на Галмајерку. Чак и многу од Кастелијевих горких илула, као н. пр. „алузије на саму себе“ и употребу приватних јој прилика као зачин у дијалогу. По свему том могло би се управо рећи, да човек, што се тиче Терезе Кронесове, није баш са свим упућен на писану традицију, него да је бар старијима данашњег наранџатаја могла Гал-

мајерка приближно дати слику о Терези Кронесовој.

Као критички подаци о уметникоњу Терезе Кронесове, исто су тако непотпуне и чисто бијографске белешке о њој. Зна се само, да се родила 7. октобра 1801. у шлеском месту Фрајденталу као позоришно дете, да је са својим родитељима а после и сама по мањим и већим позорницама у провинцији почињала, док није дошла у Беч те у 21. војој години у Леополдштатском позоришту као „Евакатица“ у старој, Бечлијама омиљеној лакридији дебитовала са сијним успехом. Репертоар јој се за тим састојао из плитких лакридија тадашњега стила, а за тај је репертоар и сама као пригодна авторка саставила неколико комада. И о најкобнијем догађају њена приватног живота, кад су и њену особу увлачили у мрачну катастрофу разбојника Јарошинског, нема тачних података; психолошки ће пре бити истина да одиста „никад још тако певина“ није дошла у рђаву светлост и да се њена лакомисленост без никаква подозрења занела за „пољским кавалиром“. Била је то сијна проба њене неусипне омиљености код Бечлија, кад се после страшне ларме услед те крваве афере ипак опет усудила да изађе на позорницу те могла до смрти да остане публичина миљеница. Смрт јој је свакако дошла неочекивано рано, 28. децембра 1830. подле-
гла је самртној бόљи.

Над њеним мртвачким одром лебдео је писнички дах опроштајне меланхолије „Младости“. Непосредно пре но што се поболела, одиграла је била још једну од најбољих својих улога, „Фиспицу“ у „Гисинци и Фисинци“. Недавно пре тога умръо је био њен партнери у тој улоги, комичар Корнтајер — а она је у својој улози имала да пева па је и певала:

Зар мрети морам већ?
Та још сам млада ја!
Зар мрети морам већ?
Тако рано зар?
Да ми то Гисинца зна,
Да мрети морам ја!

И умрла је заиста, тако млада!

По немачком.

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Мали људи“, шала у четири чина, написао Карлвајс, превео Петар Крстоновић.)

„Das gute Lustspiel sollte immer örtlich sein, um noch besser zu werden.... Die Mauern einer Stadt sind die wahren dramatischen Grenzen eines Lustspiels, das sich weder über ein ganzes Land ausbreiten, noch in einer Häuslichkeit beschränken darf“. Тако вели генијални Лудвиг Берне, приказујући „eine Frankfurter heroisch-borjerlich Lustspiel“ с патинисом „Die Entführung oder Der alte Bürger-Kapitän“. Модерни бечки комеди, што се начетили око „Deutsches Volkstheater“-а, а под Буковићевом егидом, — а с њима је био и сиромах Карлвајс, што ове године оде Јехови на истину, — с успехом примењују Бернову ову теорију те ћеш у Бечу, нарочито недељом и свецем после подне, наћи пун и „Deutsches Volkstheater“ и „Raimund-Theater“ патек антисемитски „Kaiserjubiläums-Stadttheater“, кад осим „Kleine Leute“ дође ред на „Der letzte Knopf“, „Das grobe Hemd“ и друге бечке локалне и шале и озбиљне слике. Држећи се у свему дословце Бернове шуке: „Die Tragödie idealisiert, das Lustspiel muss porträtiiren“, износе ти људи Бечлијама њих саме, ругају им се а поћудни Бечлија ни дај Боже да се што љути за то. Ни уста не напрки него се све тресе од смеја, гледајући себе са свима својим неподобинама и у јавном и у приватном животу.

„Мали људи“ драстично приказују смешне прилике о избору — нека буде по преводиоцу! — скрских заступника. Разголићена је ту сва лицемера и амбицијозних кандидата и „свесних“ бирача. Писац је био оштар посматрач те је, што но реч, умео да погоди жицу. И лица и ситуације су верне по животу, а каустично карикирање отима маха само онде, где се већ не може избећи, те не раздепава основни расположај.

О том нема сумње: ова Карлвајсова шала и ведра је и здрава, и занимна и актуална. Друго је питање: не остане ли јој тенденција у закутку пред светом, којем су те специјално бечке прилике донекле испанска села? То пи-

тање мора по невољи остати отворено све донде, док се после Стерије и Косте Трифковића не јави опет ко, ко ће и знати и смети у онтреј, али и љункој шали описанти наше домаће прилике и неприлике. Рећи ће се: на има, хвала Богу, и у нас посматрача Карлвајсове багре! Зар изборни призор у „Биду“ није погођена слика? На ту донекле оправдану експензију најбоља ће бити реплика, ако се понови, да шала треба не само да је онтра него и љунка.

Неколико сам пута већ нашао разлога рећи, да су наши глумци чисто у свом елементу, кад им ваља приказивати алире и специјалну бономију нашег културнијег суседа. И овога ми се пута учинило тако и могао бих неколико њих поименце и истаћи. Али ми је данас и против моје воље једнако Берне у глави. Њим сам почeo овај реферат а глумачки ме анимозитет, који се од новијег времена сувише раскорачио у нашем народном позоришту, наводи, да и завршили Берновим речима. Приказујући Вајлову оперу „Der Bergsturz“ не спомиње Берне никога од певача и — страшно је и рећи! — певачица, него вели просто: „Bei der Darstellung hat Jeder das Seinige gethan“, а уз то одмах додаје: „Das ist das bequemste, höflichste und wahrste aller Urtheile, und wobei Leser, Kritiker und Schauspieler vergnügt und gesund bleiben.“ Баш ти хвала, велики Берне! Сад нити има места приговору, да сам кога mala fide прећутао, нити се сме ко дурити, што је похваљен други ко, за кога би први ко желео да је тамо негде с André-ом.

Г.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа). У четвртак, 8. (21.) новембра: „Врачара“. Чаробна шаљива оперета у 3 чина, написао П. Мило, с румунског превео Васа Живановић, музика од Д. Јенка.

У суботу 10. (23.) новембра, први пут: „Нарцис“. Трагедија у 5 чинова, написао Брахфогл, превео Стеван Д. Поповић.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

8. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

Ван претплате.

Представа за народ с обаљеним ценама.

У Новом Саду, у четвртак, 8. (21.) новембра 1901:

ВРАЧАРА.

Чаробна шаљива оперета у 3 чина, написао П. Мило, с румунског превео Васа Живановић,
музика од Д. Јенка. — Редитељ: Динић.

ОСОБЕ:

Ласку, млад болјар, под именом Влад Марковић.
Баба Хрка, циганка, врачара — Т. Лукњића.
Шкњиља циганин, Ласков слуга — Добриновић.
Гижку, стари шумар — Николић.
Виорика, његова кћи — Д. Спасићка.
Анђео, чувар Виоричин — М. Ковачевића.
Браја, младожења Виоричин — Бакаловић.
Кмет цигански — Стефановић.
Сељак — Ботић.

Права чергарница — Д. Васиљевићка.
Друга чергарница — Л. Вујичићева.
Трећа чергарница — Д. Матејићка.
Права сељанка — М. Тодосићка.
Друга сељанка — Д. Николићка.
Трећа сељанка — М. Радошевићева.
Први сељак — Илкић.
Други сељак — Стојановић.
Трећи сељак — Слуга.

Сељаци, сељанке, цигани, циганке, ћаволи. — Догађа се у Румунији. I. чин: „Отмица — деверска кола“, у планини близу кује шумареве. — II. чин: „Врачање — чаробни паш“, на пустој пољани. — III. чин: „Анђео чувар — ћаво побеђен“, у планини близу кује шумареве.

Уз суделовање војничке музике ц. и кр. 70. пешачке пуковније петроварадинске.

У суботу, 10. (23.) новембра, први пут: „Нарцис“. Трагедија у 5 чинова, од Брахфогла,
превео Стеван Д. Поповић.

УЛАЗИЕ ЦЕНЕ: Ложа у партеру и у I. спрату: 8 круна. — Седиште у паркету у I. и II. реду: 1 круна 60 пот. — Седиште у паркету: у III. IV. V. VI. реду: 1 круна 20 пот. — Седиште у VII—XII. реду: 1 круна. — Седиште на балкону у I. реду: 1 круна 60 пот. — Седиште на балкону у II. реду: 1 круна 20 пот. — Седиште на балкону у III. и IV. реду: 1 круна. — Седиште на галерији у I. реду: 80 пот. — Седиште на галерији у II. реду: 60 пот. — Стојање у партеру: 80 пот. — Стојање на I. галерији: 60 пот. — Стојање на II. галерији: 40 пот. — Баџи и војници до наредника: 40 потура.

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижарници браће М. Поповића најдуже до 11 сата. пре подне.

Улазнице могу се добити обдан у књижарници браће М. Поповића, а у вече од 7 сата на каси.

Болују: С. Бакаловићка, Ј. Тодосић.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$, свршетак у $10\frac{1}{2}$ са хата.